

Ефективність виробництва яловичини

У зв'язку з різким зниженням на тваринницькому ринку продукції власного виробництва, країна може втратити продовольчу незалежність держави, як це вже сталося на енергетичному ринку. Особливу тривогу викликає ринок м'яса, норму фізіологічних потреб якого можливо забезпечити тільки за умов імпорту.

Загальний вигляд створеного пасовища

Міністр сільського господарства офіційно заявив, що під час так званих реформ методично і цілеспрямовано знищувалося тваринництво України. Поголів'я ВРХ тільки за останні три роки зменшилось на 2,5 мільйона, корів — на 1 мільйон. Нині тваринницька галузь на 76% зосереджена в обійстях селян. На часі проголошувати лозунг “Бережіть худобу!”.

Міністр оприлюднив також баланс зерна, 7 мільйонів тонн якого витрачають на насіння, 11 на споживання і хоча б 30 мільйонів тонн фуражу необхідно для потреб тваринництва. Отже, застереження горе-політиків і реформаторів про перевиробництво зерна в Україні дуже непрофесійне. Худобу ще з часів Союзу щорічно не забезпечують концентрованими (енергетичними) кормами, і наші намагання досягти рівня продуктивності всіх видів тварин, який мають високорозвинені країни, базувались на заклинах та ентузіазмі, а не на твердій науковій основі.

Слід зупинитись на виробництві яловичини, частка якої в світовому масштабі становить 23,6% загального виробництва м'яса. Деякі країни довели виробництво яловичини до 66,5–50,3%

(Аргентина, Австрія). В Україні частка яловичини зменшилась до 41,9%. Валове виробництво в забійній масі за 12 років зменшилась від 1105 до 722,9 тис. т, а рівень споживання становить 14,6 кг на одну людину в рік, або 74,9% фізіологічного мінімуму.

Великій рогатій худобі, в тому числі й м'ясного напрямку продуктивності завжди належала й надалі належатиме важлива роль у розв'язанні продовольчої проблеми в зв'язку з найефективнішим перетворенням грубих та пасовишних кормів у високоякісний білок.

М'ясне скотарство ґрунтується, в основному, на використанні спеціалізованих м'ясних порід худоби, а також їхніх помісей, одержаних від схрещування молочних та комбінованих порід із м'ясними. Для країн із розвиненим м'ясним скотарством характерною особливістю є наявність великих площ природних пасовищ. Так, у Південній Америці частка пасовищ становить 74–91%, Центральної Америки — 65,9, Північній — 34,7, Австралії — 95, Новій Зеландії — 96,9%. В Європейських країнах (Франція, Італія, Англія, Німеччина) — 40–42% площ сільськогосподарських угідь. Країни з розвиненим м'ясним скотарством використовують також сіяні пасовища однорічних та багаторічних трав.

Історично склалося так, що із збільшенням населення України й розвитком міст паливно-промислового комплексу

Літній табір на пасовищі

інтенсивно розорювались степи та лісостепи, потім розпочалась боротьба з травопіллям та будівництво каскадів електростанцій на основних водних артеріях України і тенденція до осушення й використання заплавлених земель для інтенсивного розвитку овочівництва.

Як наслідок, Україна мінімально забезпечена пасовищами (в розрахунку на 100 голів великої рогатої худоби — всього 30 га, а вихід зеленої маси в перерахунку на 1 голову худоби становить 4,2 ц за норми 60–70 ц в рік).

Площа природних кормових угідь (сіножаті й пасовища) становить по Україні 6778 тис. га, або 16,6% сільськогосподарських угідь.

Незважаючи на високу розораність с.-г. угідь (по деяких регіонах до 92%), Україна, за даними річних статистичних звітів, використовує щорічно близько 330 тис. га сінокосів і природних пасовищ, близько 400 поліпшених сінокосів і пасовищ, із яких 200 використовують на випас, крім цього, на випас стравлюють близько 600 тис. га сіяних однорічних і багаторічних трав, або всього понад 1500 тис. га (табл. 1).

На жаль, часто під пасовища виділяють найгірші землі (неугіддя), існує стереотип, що пасовище — це місце моціону і прогулянки худоби, тирло

Худоба на пасовищі

для тимчасового перебування тварин у літній період, а звідси — й низька їх продуктивність.

Нині потрібно не упустити можливості створення пасовищ на вивільнених (близько 9 млн. га) землях з-під рілля, поки їх не використали під інші цілі (заліснення і т.д.) або не перетворили в чагарники, в основному це схили в чорноземній зоні України.

Слід організувати ефективне використання природних кормових угідь, забруднених радіоцезієм понад 1Кі/км² (близько 300 тис. га), які в процесі при-

родного самоочищення будуть поступово міняти свій радіологічний статус. Дослідження підтверджують, що для розведення м'ясної худоби практично немає радіологічних обмежень, за винятком забезпечення обслуговуючого персоналу.

Бажано використати всі можливості для збереження існуючих та створення нових пасовищ.

Виробництво яловичини на зелених кормах із подовженим періодом використання природних пасовищ і сінокосів

Результати утримання худоби на пасовищі в с. Івківці Богуславського району за 2004 рік

Показник	Сименс х голштин — завезені з Вінницької обл.		Чорно-ряба — завезені з Шупиків	Укр. м'ясна — завезені з Головеньківського	Чорно-ряба — завезена з Шупиків	Сименс х голштин — завезені з Черкаської обл.	Усього по пасовищах
	25 травня	9 червня	1 липня	6 липня	14 серпня	5 жовтня	
Дата переведення на пасовище	25 травня	9 червня	1 липня	6 липня	14 серпня	5 жовтня	—
Кількість голів	31	30	6	30	4	49	150
Термін випасання, днів	166	152	131	123	86	34	146
Затрачено кормоднів	5146	4560	786	3690	344	1666	16192
Одержано приросту, кг	3608	3426	325	1457	134	463	9413
Середньодобовий приріст, г	701	751	413	394	389	273	581
Жива маса 1 гол., кг							
Перед випасом, кг	214	226	115	262	105	255	—
Після випасу, кг	330	340	169	311	134	265	—
Одержано приросту на 1 кг	116	114	54	49	29	10	91

Примітка: все поголів'я з пасовища переведено на стійлове утримання 8 листопада 2004 року.

**Генеральний директор
АФ “Олімпік-Агро”
Михайло Павлович Науменко.
Частина пасовищ ранньої весни
виділяють для заготівлі сіна**

650 г, окремі тварини щоденно набирали по 750–950 г, або за весь пасовищний період по 160–200 кг.

Було встановлено, що найкраща жива маса, за якої тварини (телиці) ефективно використовують пасовище, — від 260 до 270 кг, на них одержали середньодобовий приріст 690–694 г, що дуже важливо під час формування гуртів.

У виробничому досліді, проведеному на фірмі “Олімпік-Агро” в с. Івківці Богуславського району Київської області, де інвестор (на створеному за нашою рекомендацією пасовищі на схилі змитих ґрунтах) протягом вегетаційного періоду утримував 150 голів бичків різного віку, різних порід, із різних господарств. Результати показано в таблиці 2. В середньому одержали 581 г середньодобового приросту. Найкращий приріст — 751–710 г — одержали від бугайців-помісей симентальської породи, які на початку пасовищного періоду мали живу масу 226 кг і випасались із кінця травня й початку червня по 8 листопада, або 152–166 днів.

Цікавий і факт випасання бугайців чорно-рябої породи, які з липня до кінця вегетаційного періоду (протягом 131 дня) дали приріст 413 г, хоча на початку випасання мали живу масу всього 115 кг.

Це перші прояви інтересу до створення пасовищ на вилучених з сівозміни непродуктивних змитих землях і перший скромний інвестиційний проект, якому ми дуже раді. Поточного року ми плануємо на цьому фрагменті відпрацювати навантаження на пасовище, терміни використання та інші технології щодо використання пасовищ із застосуван-

(нагул худоби) є найбільш раціональним і має низку безперечних переваг:

— при нагулі виробляється найдешевше м'ясо;

— за хорошої організації нагулу є можливість зберегти поголів'я великої рогатої худоби як на с.-г. підприємствах, так і в населення;

— за вмілої заготівлі худоби в приватних господарствах (населення утримує 3,2 млн корів та 1,5 млн молодняку різного віку) і її нагулу створюється кооперативна периферія, яка втягується в скотопромислову роботу, що надає їй потрібну стабільність і плановість.

До речі, прагнення канадців створити в Україні громадські пасовища, на що було витрачено чимало часу й коштів, поки що безуспішні.

Можна наводити й економічні розрахунки ефективності нагулу за рахунок збільшення закупівельної ціни на вгодовану худобу й державну дотацію по 1 грн 30 к. за кожний кілограм повновагової худоби тощо.

Але є й серйозні аргументи, що стримують грошовитих інвесторів, — це дуже низька обіговість капіталовкладень упродовж року, а також організаційні труднощі та новизна процесу.

Ми вже кілька років порушуємо це питання в пресі (“Тваринництво України”, “Пропозиція”), цього року підготували інвестиційний проект і передали в журнал “Інвестиційні проекти підприємств” по Київській області та в інші установи, але поки що пропозицій немає.

Згідно з матеріалами власних спостережень у науково-виробничому досліді, проведеному на телицях 14–16-місячного віку в ТОВ ім. Шевченка Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., за 209 днів пасовищного періоду (без підгодівлі) одержано $531,5 \pm 17,6$ г середньодобового приросту живої маси, в тому числі на телицях чорно-рябої породи (п-47) — $524,4 \pm 19,4$, а на телицях породи абердин-ангус та їх помісях (п-12) — $556,4 \pm 41,63$, або на 7% більше.

Із дослідного поголів'я 15% тварин мали середньодобовий приріст понад

Випасання худоби

ням загінної системи випасання за допомогою електропастуха.

На жаль, таких прикладів зовсім мало, а закупівлі відгодівельного поголів'я у населення — зовсім немає. Не можемо ми переконати споживчу кооперацію в доцільності цієї справи.

Для прискорення обігу капіталу ми пропонуємо заготівельним організаціям та кредитним банком комбінований нагульно-відгодівельний метод виробництва м'яса, коли під час випасання, навіть на задовільних травостоях у весняний період, а тим більше в разі браку зеленої маси пасовищ, худобу регулярно підгодовують концентрованими кормами.

Такий засіб дає можливість не тільки скоротити строки нагулу, а й здешевити виробництво, особливо для зон з інтенсивним веденням сільського господарства та з малими пасовищами. Економічно вигідними є посіви однорічних та багаторічних травосумішок із використанням їх під пасовища.

Комбінований метод нагулу (звужений) вигідний тим, що на одиницю продукції треба менше концентратів, ніж за стійлового утримання, різко зменшуються затрати на доставку зелених кормів до годівниць, а часом їх зовсім не потрібно підвозити, зменшуються затрати робочої сили, до того ж, не треба витрачати кошти на прибирання гною.

Якщо традиційний нагул потребує 7–8,5 місяця, то за комбінованого (при згодовуванні 165–195 кг концентратів на голову) термін нагулу зменшується до 55–60 днів, а кількість випасної площі — на 2/3 проти норми звичайного нагулу.

Це особливо важливо нині, коли потрібно брати в оренду земельні паї, наймати робочу силу для обслуговування гуртів, виплачувати вартість банківського кредиту.

Дослідження показали, що інтенсивний нагул на добрих пасовищах із підгодовлюю концентратами забезпечує середньодобовий приріст 800–1000 г залежно від статеві-вікового стану гуртів, тоді як без підгодовлі концентратами — всього 60–75%. Протягом перших двох місяців за комбінованого нагулу приріст живої маси збільшується на 17,5–17,6%. У досліді за коровами низької вгодованості навесні протягом першого місяця нагулу одержували від кожної голови 49 кг приросту, або по 1400 г за добу, другого, відповідно, 26,6 кг і 200 г; третього — 13 кг і 430 г, четвертого лише 4 кг приросту живої маси.

Під час забою цього поголів'я вихід становив 54%, на кожних 16 кг м'яса одержано 1,5 кг жиру (всього до 60 кг). Тому збільшувати термін нагулу корів не доцільно.

Здійснюючи дослідницьку роботу зі створення пасовищного конвеєра з подовженим строком використання (280–300 днів на рік), ми розробили наукові основи цієї проблеми. Крім потрібних вимог до пасовищного конвеєра та умов довгострокового його використання для забезпечення повноцінної годівлі худоби, ми запропонували систему раціонів для м'ясної худоби (окремо для корів, телиць і бугайців) із характеристикою фактичної нормативної забезпеченості худоби поживними та біологічно активними речовинами, а також спосіб компенсації дефіциту поживних речовин, особливо мінеральних, за рахунок кормових добавок і преміксів.

- урожайність пасовищ;
- термін використання за рік (днів);
- величина гуртів худоби;
- кількість та величина загонів, термін випасання в одному загоні;
- отавність пасовища та безліч складових, від яких залежить успіх ефективного використання пасовищ.

І останнє питання, на яке хочеться звернути увагу, — формування гуртів та час набору туди худоби, враховуючи динаміку її вартості протягом року.

Потрібно враховувати реальну наявність поголів'я і його дефіцит, особливо у весняний період, коли з'являється зелена маса. Для зафрахтування

Пасовище, створене на схилі змитих ґрунтах

Розробили також різноструктурні раціони в 3-х варіантах: включаючи тільки зелену масу рослин пасовищного конвеєра певного періоду та підгодовлю наявним в господарствах силосом — II варіант, соломи й патоки — III варіант.

За браком місця мусимо упустити питання розробленої схеми вирощування молодняку м'ясної худоби на пасовищах Полісся, створення багаторічних пасовищ із травосумішок різного строку пасовищної зрілості (ранні, середньо- й пізноостиглі), циклограму використання пасовищ для м'ясних корів протягом року тощо.

Проводимо ретельну перевірку в умовах виробництва дієвості пасовищного конвеєра з подовженим періодом використання, а також основних питань: розмір площі пасовища на 1 корову на рік у гектарах та навантаження поголів'я корів на 1 га пасовища, що залежить від багатьох чинників:

— зона розміщення пасовищ — Полісся, Лісостеп, Степ та їх підзони (Сухий степ, Прикарпаття, Західне Полісся й Закарпаття);

певної кількості худоби у селян, варто повернутись до недалекої практики договорів (угод). Зацікавивши селянина утриманням поголів'я в зимовий та весняний допасовищний період із гарантією для заготівельника, що це поголів'я йому поставлять. Варіантів таких угод може бути безліч, вони будуть різними для кожної зони, пори року та інших об'єктивних причин.

Основне завдання — зберегти молодняк великої рогатої худоби, а не забивати його в живій масі до 200 кг (як це роблять нині в усіх регіонах України) та вирощувати худобу до високих вагових кондицій, що стане запорукою збільшення виробництва яловичини.

П. Шуст,
канд. с.-г. наук, завлаб технології
м'ясного скотарства ІРГТ,
В. Славов,
д-р с.-г. наук, членкор УААН,
М. Науменко,
ген. дир. фірми "Олімпік-Агро"